

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Економічний факультет

Кафедра економічного аналізу та обліку

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

**ЩОДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА КОНТРОЛЬНИХ
РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Організаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки
підприємств »(для студентів напряму підготовки 6.030509
«Облік і аудит»)**

к.е.н., доцент Юр'єва І.А.

**Харків
2016**

ЗМІСТ

	Стор.
1. Вступ	3
2. Приклади типових задач з дисципліни.....	5
3. Приклади практичних завдань.....	17
4. Контрольні питання.....	30
5. Список рекомендованої літератури	32

1. ВСТУП

У цей час питання забезпечення умов економічного росту підприємства виходять на перший план. На економічний ріст підприємства може впливати загальноекономічна ситуація у світі в цілому і у державі зокрема. Економічна ситуація в державі, крім ряду інших факторів, є залежним від здатності відповідних державних органів забезпечити як економічну безпеку держави суб'єктів, що так і хазяюють, - підприємств. У той же час господарюючі суб'єкти, регіони країни, підприємства різних галузей економіки повинні докладати власних зусиль для забезпечення своєї економічної безпеки. Економічна безпека - одна зі складових загального поняття "безпека". Будь-який збиток рано або пізно може одержати оцінку в грошовому вираженні, тобто може бути, виділена чисто економічна складова збитку. Таким про разом, економічна безпека, мабуть, найбільше універсальна і часто взаємодіюча з іншими складовими поняття "безпека".

Разом з тим положення із забезпеченням економічної безпеки на багатьох підприємствах різних галузей не завжди є задовільним. За рубежом проблемі безпеки бізнесу традиційно надається більшого значення, тому що досвід господарювання в умовах ринкової економіки в розвинених закордонних державах набагато багатше, ніж у Україні. У той же час українська економіка відрізняється від економік розвинених країн, що стабільно і поступово розбудовувалися.

Нормальне функціонування підприємств і організацій у сучасних умовах вимагає все більшого мистецтва в управлінні. У цей час у ряді монографічних робіт, видань, навчальних посібників, методичних рекомендацій, дисертацій дуже детально розглянуті такі теми, як система управління підприємства, організаційна структура підприємства, контролінг, управлінський облік, бухгалтерський облік, документообіг, аудит, внутрішній контроль, кадрова політика, ризик-менеджмент і інші теми. Однак у більшості випадків вони розглядаються без урахування необхідності забезпечення економічної безпеки всього складного комплексу, яким є сучасне підприємство. Досвід авторів говорить про те, що на практиці фахівцям у відповідних галузях доводиться так чи інакше зустрічатися із проблемою забезпечення економічної безпеки.

Аналіз низки ситуацій із практики підприємств приводить до наступного висновку у всіх розглянутих випадках: при нанесенні економічних збитків підприємствам використовувалися існуючі або спеціально створені недоліки його статуту, організаційної структури, побудови бізнес-процесів, використовувались особистісні і професійні якості засновників і керівників. При цьому в більшості випадків проведення процедур контролю, аудиторських і інших перевірок, а також "традиційних" заходів служба безпеки не змогла забезпечити економічну безпеку підприємства.

Практична складова економічної безпеки підприємств базується на теорії досліджень таких учених, як Л.І. Абалкін, С.Ю. Глазьев, В.К. Сенчагов І. і ін. Різним аспектам економічної безпеки присвячені роботи Н.Н. Потрубача, С.В. Степашина. Питання криміналізації діяльності підприємницьких структур були

докладно освітлені В.Ф. Гапоненко, А.А. Криловим. Проблемам економічної безпеки підприємництва присвячені ряд робіт О.А. Грунина, В.С. Гусева, Н.В. Матвієва, В.Н. Черкасова, і ін. Правові і організаційні аспекти діяльності по забезпеченню безпеки підприємств, комплексний підхід до забезпечення безпеки підприємств були досліджені В.П. Мак-Маком, В.І. Ярочкиним. Проблемам управління економічною безпекою підприємств присвячені роботи В.В. Пребенникова, А.А. Звягіна, С.Л. Меламедова і ін. Також О.М. Фокіній, О.П. Чечиним минулого досліджені питання взаємозв'язку окремих елементів підприємства та економічної безпеки підприємств.

В основу практичних завдань втілені економічної науки, офіційні документи України, роботи вітчизняних і закордонних учених по теорії економічної безпеки, теорії систем управління, матеріали науково-практичних конференцій, методичні розробки, періодична література.

Методичні вказівки призначені для розриття практичних навичок з дисципліни «Економічна безпека підприємств». В сучасній економічній освіті практичний курс з «Економічної безпеки підприємств» є життєво важливим питанням, у першу чергу в методичних вказівках розкривається досвід та поведінка власників підприємств і керівників служб безпеки, керівників підприємства, керуючих. Крім того, узагальнено практичний досвід менеджерів різного рівня, фахівців в області безпеки, управління, економіки і фінансів, обліку, аудиту, контролю та його основі приведені практичні задачі та завдання.

2. ПРИКЛАДИ ТИПОВИХ ЗАДАЧ З ДИСЦИПЛІНИ

Завдання 1. На основі даних щодо часткових функціональних критеріїв економічної безпеки підприємства «Альфа», наведених в таблиці, необхідно визначити інтегральний показник економічної безпеки підприємства.

Таблиця

**ЧАСТКОВІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ЗНАЧУЩІСТЬ**

Показники	Функціональні складові економічної безпеки підприємства (ЕБП)						
	Фінансова	Інтелектуальна і кадрова	Техніко-технологічна	Політико-правова	Інформаційна	Екологічна	Силова
Значення часткових функціональних критеріїв ЕБП, коеф.	0,9	0,8	0,8	0,4	0,75	0,3	0,5
Значущість функціональних складових ЕБП, коеф.	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1

Завдання 2. На основі даних господарської діяльності ПП «Зірка», наведених в таблиці, необхідно спрогнозувати за допомогою моделі Е.Альтмана ймовірність банкрутства підприємства.

Таблиця

ОКРЕМІ ПОКАЗНИКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ЗІРКА»

Показник	Сума, тис. грн.
Виручка від реалізації продукції	1000
Податок на додану вартість	166,7
Валові витрати на виробництво і реалізацію	750
Нерозподілений прибуток	10
Вартість оборотного капіталу	650
Загальна вартість активів	800
Позиковий капітал	450
Статутний капітал	200

Завдання 3. Ви займаєте посаду менеджера відділу стратегічних досліджень підприємства «Альфа», яке займається виробництвом чаю. Використовуючи матрицю Бостонської консалтингової групи (БКГ) і дані про портфель підприємства, наведених в таблиці, необхідно:

1. Встановити перспективність ринкової позиції різних видів продукції підприємства у звітному році.
2. Запропонувати портфельну стратегію для підприємства.

Таблиця

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРТФЕЛЯ ПРОПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Види продукції	Виручка від реалізації продукції, тис. грн.		Частка ринку у звітному році, %	
	За минулий рік	За звітний рік	підприємства	конкурента
А	100	120	10	20
Б	350	360	20	15
В	180	200	15	20

Завдання 4. З використанням індексного методу необхідно розрахувати інтегральний показник конкурентоспроможності підприємства «А» на основі даних, наведених у таблиці, та обґрунтувати основні напрями підвищення її рівня.

Таблиця

ПОКАЗНИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

№ з/п	Показник	Коефіцієнт вагомості	Підприємство «Стелла»	Базовий показник
-------	----------	----------------------	-----------------------	------------------

1.	Витрати на одиницю продукції, грн.	0,31	2000	1800
2.	Фондовіддача, грн/грн	0,19	1,15	1
3.	Рентабельність продукції, %.	0,4	25	20
4.	Продуктивність праці, тис.грн / особу	0,1	36,85	33,25
5.	Коефіцієнт автономії	0,29	0,40	0,38
6.	Коефіцієнт платоспроможності	0,2	0,53	0,52
7.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,36	0,33	0,29
8.	Коефіцієнт оборотності, об.	0,15	14,85	14,25
9.	Рентабельність продажів, %.	0,37	14,3	17,1
10.	Коефіцієнт затоварення готовою продукцією	0,29	0,06	0,08
11.	Рівень використання виробничої потужності, %	0,21	93	84
12.	Коефіцієнт ефективності реклами та стимулювання збуту	0,14	0,09	0,07
13.	Конкурентоспроможність продукції, коеф.	0,33	1,24	1

Завдання 5. Підприємство А за звітний фінансовий рік реалізувало товарної продукції на суму 5 млн. грн., прибуток від фінансових операцій склав - 100 тис. грн, прибуток від надзвичайної діяльності – 20 тис. грн, інвестиційної – 10 тис. грн.

Виробнича собівартість реалізованої продукції становила 4 млн. грн, позавиробничі витрати - 5 % від виробничої собівартості продукції. Сума планових до нарахування амортизаційних відрахувань в розрахунковому році передбачена у розмірі 200 тис. грн.

Необхідно встановити на основі відтворювального підходу чи знаходиться підприємство в стані економічної безпеки, якщо відомо, що величина реінвестованого прибутку має скласти 50 % від величини чистого прибутку підприємства, темпи інфляції – 5% за рік, а ставка податку на прибуток становить 25 %.

Завдання 6. На основі вихідних показників, наведених в таблиці, визначити рівень інтелектуальної безпеки підприємства ТОВ «Старт», зробити висновок щодо його зміни за 3 останні роки і обґрунтувати шляхи підвищення.

Таблиця

**ПОКАЗНИКИ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
ТОВ «СТАРТ»**

Показники	Значущість показників	Значення показника	
		норма-	фактичне

		тивне	1-й рік	2-й рік	3-й рік
1. Частка працівників з високою кваліфікацією, %	0,15	5,0	5,0	6,0	6,5
2. Рівень підвищення кваліфікації кадрів, %	0,25	10,0	8,0	9,0	9,5
3. Плинність працівників з високою кваліфікацією, %	0,15	6,0	8,0	7,0	5,0
4. Частка працівників з вищою освітою, %	0,2	25,0	27,0	26,5	22,0
5. Рівень винахідницької (раціоналізаторської) активності, од./особу	0,25	0,1	0,15	0,14	0,15

Завдання 7. На основі вихідних показників, наведених в таблиці, необхідно визначити рівень техніко-технологічної безпеки підприємства ТОВ «Бінарія», зробити висновок щодо його зміни за 3 останні роки і обґрунтувати шляхи підвищення.

Таблиця

ПОКАЗНИКИ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «БІНАРІЯ»

Показники	Значу- щість показ- ника	Значення показника			
		норма- тивне	фактичне		
			1-й рік	2-й рік	3-й рік
1. Рівень механізації та автоматизації виробництва, %	0,12	70	65	50	80
2. Рівень прогресивності техно- логічних процесів, %	0,2	80	50	60	75
3. Середній вік технологічних процесів, років	0,13	4,0	4,5	5,0	4,2
4. Середній строк експлуатації технологічного устаткування, років	0,1	7,5	7,0	8,0	7,0
5. Фондоозброєність праці персоналу, тис. грн./ особу	0,05	20,0	19,0	17,0	20,0
6. Фондовіддача основного капіталу, грн./грн.	0,05	10,0	9,0	9,5	10,5
7. Рівень зносу основного капіталу, %	0,1	15	29	35	26
8. Коефіцієнт оновлення основного капіталу, %	0,05	5	3,8	3,5	4,2
9. Рівень корисного використання	0,05	90	92	90	94

матеріалів, %					
10. Рівень браку, %	0,07	0,1	0,15	0,2	0,12
11. Рівень інноваційності продукції, %	0,08	10	12	7	10

Завдання 8. Підприємство «Альфа» освоїло виробництво двох видів продукції - «А» та «Б». Необхідно на основі даних, наведених в таблиці, розрахувати інтегральний індекс конкурентоспроможності кожного виду продукції підприємства, порівняно з найбільш сильною конкурентною маркою на ринку – «В», та обґрунтувати шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства.

Таблиця

ВИХІДНІ ПОКАЗНИКИ ДЛЯ РОЗРАХУНКІВ ІНТЕГРАЛЬНОГО ІНДЕКСУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Показники	Коефіцієнт значущості	Рівень задоволення потреб споживачів, балів		
		В	А	Б
Споживчі				
1. Надійність	0,2	8,2	6,8	7,3
2. Довговічність	0,15	7,1	5,6	6,2
3. Зручність користування	0,1	6,4	5,6	5,8
4. Дизайн (зовнішнє оформлення)	0,2	8,6	6,4	6,2
5. Гарантійне обслуговування	0,1	6,1	8,4	7,1
6. Екологічність	0,25	6,6	4,4	5,8
Разом	1	х	х	х
Економічні				
1. Продажна ціна	0,35	6,2	9,0	8,1
2. Витрати на ремонт	0,2	6,9	5,8	3,8
3. Вартість обслуговування	0,3	5,1	5,2	5,8
4. Непередбачувані витрати	0,15	3,7	2,1	2,0
Разом	1	х	х	х

Завдання 9. Ви займаєте посаду менеджера відділу маркетингу. Маркетингові дослідження конкурентоспроможності продукції Вашого підприємства (підприємство А) показали, що за рядом параметрів вона поступається конкурентам

Таблиця

РЕЗУЛЬТАТИ МАРКЕТИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Параметри продукції	Значущість параметра	Підприємство А		Підприємство Б		Підприємство В	
		Оцінка (макс.10б)	Зважена оцінка	Оцінка (макс.10б)	Зважена оцінка	Оцінка (макс.10б)	Зважена оцінка
1. Марка	0,15	5		6		5	
2. Ціна	0,25	5		4		3	

3. Упаковка	0,10	5		6		6	
4. Якість продукції	0,35	5		5		3	
5. Сервіс	0,15	5		4		4	

Вам необхідно:

1. На основі даних, наведених в таблиці оцінити загальну конкурентоспроможність продукції Вашого підприємства порівняно з двома основними конкурентами на ринку.
2. Запропонувати найбільш дієві напрями підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства.

Завдання 10. На основі даних, наведених в таблиці, необхідно визначити рівень економічної безпеки ПП «Альфа», ДП «Альтазар» і ТОВ «Зоряна».

Таблиця

ВИХІДНІ ДАНІ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

№ з/п	Показник	Підприємства		
		ПП «Альфа»	ДП «Альтазар»	ТОВ «Зоряна»
1	Амортизаційні відрахування, тис. грн	162,0	856,2	525,5
2	Темпи інфляції за рік, %	12,0	12,0	12,0
3	Чистий прибуток, що спрямовується на реінвестування в поточному році, тис. грн	84,5	1385,0	510,6
4	Реінвестовані накопичення минулих років, тис. грн	-	90,6	150,0
5	Кредити банку в розрахунку на рік (з урахуванням сплати відсотків), тис. грн	-	100,0	-
6	Обсяг інвестицій, необхідних для впровадження нововведень, тис. грн	95,6	645,2	455,2
7	Обсяг інвестицій, необхідних для мінімізації витрат підприємства, тис. грн	48,5	1235	689,5
8	Обсяг інвестицій, необхідних для розширення і диверсифікації виробництва, тис. грн	68,9	1612,5	978,8
9	Обсяг інвестицій, необхідних для розширення сфери використання послуг ринкової інфраструктури, тис. грн	86,3	895,5	344,1

Завдання 11. На основі даних, наведених у таблиці, визначити рівень економічної безпеки ПП «Злагода», ТОВ «Крокус» і ТОВ «Фанті».

Таблиця

ВИХІДНІ ДАНІ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

№ з/п	Складова економічної	Коефіцієнт вагомості	Максимальний	Фактичний якісний рівень економічної безпеки (n_i)
-------	----------------------	----------------------	--------------	--

	безпеки підприємства	(B_i)	рівень (N_i)	ПП «Злагода»	ТОВ «Крокус»	ТОВ «Фанті»
1	Фінансова	0,13	4	3	2	3
2	Інтелектуальна	0,12	3	2	3	1
3	Кадрова	0,11	3	2	3	2
4	Технологічна	0,09	3	3	2	2
5	Правова	0,07	5	3	4	2
6	Інформаційна	0,13	3	3	2	1
7	Силова	0,10	3	3	3	3
8	Ринкова	0,10	7	5	4	6
9	Інтерфейсна	0,10	5	5	4	3
10	Екологічна	0,05	5	4	5	4

Завдання 12. На основі показників балансу ВАТ «Енергія», наведених в таблиці, аналітично оцінити рівень платоспроможності підприємства і його динаміку за вказаний період.

Таблиця

БАЛАНС ВАТ «ЕНЕРГІЯ» ЗА ЗВІТНИЙ ФІНАНСОВИЙ РІК, ТИС. ГРН.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4	5	6	7	8
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ				I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Нематеріальні активи:				Статутний капітал	300	62800	72900
залишкова вартість;	010	1600	1755	Пайовий капітал	310		
первісна вартість;	011	1800	2025	Додатковий вкладений капітал	320	10800	18000
знос;	012	200	270	Інший додатковий капітал	330		
Незавершене будівництво	020			Резервний капітал	340	800	945
Основні засоби:				Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	174080	224100
залишкова вартість;	030	199680	234000	Неоплачений капітал	360		
первісна вартість;	031	277280	346500	Вилучений капітал	370	(4000)	(4500)
знос;	032	77600	112500	Усього за розділом I:	380	246080	311445
Довгострокові фінансові інвестиції:				II. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНИХ ВИТРАТ І ПЛАТЕЖІВ			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств;	040			Забезпечення виплат персоналу	400		
інші фінансові інвестиції;	045		270	Інші забезпечення	410		
Довгострокова дебіторська заборгованість	050			Цільове фінансування	420		
Відстрочені податкові активи	060			Усього за розділом II:	430		
Інші необоротні активи	070			III. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Усього за розділом I:	080	201280	236025	Довгострокові кредити банків	440		
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ				Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450		
Запаси:				Відстрочені податкові зобов'язання	460	7200	14400
виробничі запаси;	100	104000	112500	Інші довгострокові зобов'язання	470	108800	117000
тварини на вирощуванні та відгодівлі;	110			Усього за розділом III:	480	116000	131400
незавершене виробництво;	120	32000	28800				
готова продукція;	130	12000	20700				
товари;	140						

Векселі одержані	150			IV. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:				Короткострокові кредити банків	500	28800	27000
чиста реалізаційна вартість;	160	116000	140400	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		5400
первісна вартість;	161	118400	142537	Векселі видані	520	48800	45900
резерв сумнівних боргів;	132	2400	2138	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	45600	54000
Дебіторська заборгованість за рахунками:				Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з бюджетом;	170			з одержаних авансів;	540		
за виданими авансами;	180	2400	3600	з бюджетом;	550	12000	15300
з нарахованих доходів;	190			з позабюджетних платежів;	560		
із внутрішніх розрахунків	200			зі страхування;	570		
Інша поточна дебіторська заборгованість	210			з плати праці;	580		
Поточні фінансові інвестиції	220	25600	41670	з учасниками;	590		
Грошові кошти та їх еквіваленти:				із внутрішніх розрахунків;	600		
в національній валюті;	230	12000	17550	Інші поточні зобов'язання	610	9600	10800
в іноземній валюті;	240			Усього за розділом IV:	620	144800	158400
Інші оборотні активи	250			V. ДОХОДИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	630		
Усього за розділом II:	260	304000	365220				
III. ВИТРАТИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	270						
Баланс	280	505280	601245	Баланс	640	505280	601245

Завдання 13. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. На основі показників балансу компанії «Енергія», наведених в таблиці, розрахувати показники фінансової стійкості компанії і аналітично оцінити тенденції їх зміни.

Таблиця

Баланс ВАТ «Енергія» за звітний фінансовий рік, тис. грн.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4	5	6	7	8
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ				I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Нематеріальні активи:				Статутний капітал	300	62800	72900
залишкова вартість;	010	1600	1755	Пайовий капітал	310		
первісна вартість;	011	1800	2025	Додатковий вкладений капітал	320	10800	18000
знос;	012	200	270	Інший додатковий капітал	330		
Незавершене будівництво	020			Резервний капітал	340	800	945
Основні засоби:				Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	174080	224100
залишкова вартість;	030	199680	234000	Неоплачений капітал	360		
первісна вартість;	031	277280	346500	Вилучений капітал	370	(4000)	(4500)
знос;	032	77600	112500	Усього за розділом I:	380	246080	311445
Довгострокові фінансові інвестиції:				II. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНИХ ВИТРАТ І ПЛАТЕЖІВ			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств;	040			Забезпечення виплат персоналу	400		
інші фінансові інвестиції;	045		270	Інші забезпечення	410		
Довгострокова дебіторська заборгованість	050			Цільове фінансування	420		
Відстрочені податкові активи	060			Усього за розділом II:	430		
Інші необоротні активи	070			III. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Усього за розділом I:	080	201280	236025	Довгострокові кредити банків	440		
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ				Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450		
Запаси:				Відстрочені податкові зобов'язання	460	7200	14400
виробничі запаси;	100	104000	112500	Інші довгострокові зобов'язання	470	108800	117000
тварини на вирощуванні та відгодівлі;	110						
незавершене виробництво;	120	32000	28800				
готова продукція;	130	12000	20700				

товари;	140			Усього за розділом III:	480	116000	131400
Векселі одержані	150			IV. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:				Короткострокові кредити банків	500	28800	27000
чиста реалізаційна вартість;	160	116000	140400	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		5400
первісна вартість;	161	118400	142537	Векселі видані	520	48800	45900
резерв сумнівних боргів;	132	2400	2138	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	45600	54000
Дебіторська заборгованість за рахунками:				Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з бюджетом;	170			з одержаних авансів;	540		
за виданими авансами;	180	2400	3600	з бюджетом;	550	12000	15300
з нарахованих доходів;	190			з позабюджетних платежів;	560		
із внутрішніх розрахунків	200			зі страхування;	570		
Інша поточна дебіторська заборгованість	210			з плати праці;	580		
Поточні фінансові інвестиції	220	25600	41670	з учасниками;	590		
Грошові кошти та їх еквіваленти:				із внутрішніх розрахунків;	600		
в національній валюті;	230	12000	17550	Інші поточні зобов'язання	610	9600	10800
в іноземній валюті;	240			Усього за розділом IV:	620	144800	158400
Інші оборотні активи	250			V. ДОХОДИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	630		
Усього за розділом II:	260	304000	365220				
III. ВИТРАТИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	270						
Баланс	280	505280	601245	Баланс	640	505280	601245

Завдання 14. Докладно розкрийте питання: Поняття та підходи до дослідження економічної безпеки бізнесу.

Завдання 15. Докладно розкрийте питання: Формування та оцінювання рівня техніко-технологічної безпеки підприємства.

Завдання 16. Докладно розкрийте питання: Оцінювання ефективності функціонування служби безпеки підприємства.

Завдання 17. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. На основі даних щодо часткових функціональних критеріїв економічної безпеки підприємства «Альфа», наведених в табл. 1, необхідно визначити інтегральний показник економічної безпеки підприємства.

Таблиця 1

Часткові функціональні критерії економічної безпеки підприємства та їх значущість

Показники	Функціональні складові економічної безпеки підприємства (ЕБП)						
	Фінансова	Інтелектуальна і кадрова	Техніко- технологічна	Політико- правова	Інформаційна	Екологічна	Силова
Значення часткових функціональних критеріїв ЕБП, коеф.	0,7	0,83	0,61	0,42	0,75	0,31	0,5

Значущість функціональних складових ЕБП, коеф.	0,2	0,2	0,15	0,1	0,2	0,05	0,1
--	-----	-----	------	-----	-----	------	-----

Завдання 18. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. На основі даних господарської діяльності ТОВ «Світязь», наведених в табл. 2, спрогнозувати за допомогою моделі Е.Альтмана ймовірність банкрутства підприємства.

Таблиця 2

Окремі показники господарської діяльності ТОВ «Світязь»	
Показники	Сума, тис. грн.
Виручка від реалізації продукції	870,0
Податок на додану вартість	145,0
Валові витрати на виробництво і реалізацію продукції	659,8
Нерозподілений прибуток	19,6
Вартість оборотного капіталу	380,0
Загальна вартість активів	631,6
Статутний капітал	163,3
Позикові кошти	265,0

Завдання 19. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. На основі вихідних показників, наведених в табл. 3, необхідно визначити рівень техніко-технологічної безпеки підприємства ТОВ «Лакма», зробити висновок щодо його зміни за 3 останні роки і обґрунтувати шляхи підвищення.

Таблиця 3

Показники для визначення рівня техніко-технологічної безпеки ТОВ Лакма»

Показники	Значу- щість показ- ника	Значення показника			
		норма -тивне	фактичне		
			1-й рік	2-й рік	3-й рік
1. Рівень механізації та автоматизації виробництва, %	0,12	75	40	63	72
2. Рівень прогресивності технологічних процесів, %	0,2	80	45	65	75
3. Середній вік технологічних процесів, років	0,13	3,0	5,0	4,5	4,2
4. Середній строк експлуатації технологічного устаткування, років	0,1	5,0	8,2	7,5	7,0
5. Фондоозброєність праці персоналу, тис. грн./ особу	0,05	25,0	17,0	19,8	20,7
6. Фондовіддача основного капіталу,	0,05	10,2	9,3	9,7	10,2

грн./грн.					
7. Рівень зносу основного капіталу, %	0,1	15	35	29	26
8. Коефіцієнт оновлення основного капіталу, %	0,05	3	3,5	3,8	4,2
9. Рівень корисного використання матеріалів, %	0,05	95	90	92	94
10. Рівень браку, %	0,07	0,1	0,2	0,15	0,12
11. Рівень інноваційності продукції, %	0,08	20	7	12	10

Завдання 20. Докладно розкрийте питання: Характеристика основних деструктивних чинників економічної безпеки.

Завдання 21. Докладно розкрийте питання: Тіньовий бізнес та недобросовісна конкуренція в контексті економічної безпеки бізнесу.

Завдання 22. Докладно розкрийте питання: Основні методи оцінювання ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання.

Завдання 23. Докладно розкрийте питання: Напрями, методи та засоби забезпечення фізичної безпеки персоналу підприємства.

Завдання 23. Докладно розкрийте питання: Правове регулювання захисту комерційної таємниці в різних країнах.

Завдання 24. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. Ви займаєте посаду менеджера відділу стратегічних досліджень підприємства «Призма», яке займається виробництвом фотопродукції. Використовуючи матрицю Бостонської консалтингової групи (БКГ) і дані про портфель підприємства, наведених в табл. 1, необхідно:

1. Встановити перспективність ринкової позиції різних видів продукції підприємства у звітному році.
2. Запропонувати портфельну стратегію для підприємства.

Таблиця 1

Характеристика портфеля пропозицій підприємства

Види продукції	Виручка від реалізації продукції, тис. грн.		Частка ринку у звітному році, %	
	За минулий рік	За звітний рік	підприємства	конкурента
Фотоапарати	490	600	17	27
Кінокамери	1850	2105	11	9
Відеокамери	2400	2500	6	8

Завдання 25. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. Підприємство ТОВ «Маркус» за звітний фінансовий рік реалізувало товарної продукції на суму 8,3 млн. грн., прибуток від фінансової діяльності склав 630 тис. грн., інвестиційної діяльності – 824 тис. грн.

Виробнича собівартість реалізованої продукції – 5,9 млн. грн., позавиробничі витрати становили 8 % від виробничої собівартості продукції. Сума планових до

нарахування амортизаційних відрахувань в розрахунковому році передбачена у розмірі 160 тис. грн. Необхідно встановити на основі відтворювального підходу чи знаходиться підприємство в стані економічної безпеки, якщо відомо, що величина реінвестованого прибутку має скласти 40 % від величини чистого прибутку підприємства, прогнозовані темпи інфляції - 8,3% за рік , а ставка податку на прибуток становить 25 %.

Завдання 26. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. На основі показників балансу ВАТ «Енергія», наведених в табл. 2, необхідно аналітично оцінити рівень платоспроможності підприємства і його динаміку за вказаний період.

Таблиця 2

Баланс ВАТ «Енергія» за звітний фінансовий рік, тис. грн.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4	5	6	7	8
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ				I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Нематеріальні активи:				Статутний капітал	300	50240	65610
залишкова вартість;	010	1280	1579,5	Пайовий капітал	310		
первісна вартість;	011	1440	1822,5	Додатковий вкладений капітал	320	8640	16200
знос;	012	160	243	Інший додатковий капітал	330		
Незавершене будівництво	020			Резервний капітал	340	640	850,5
Основні засоби:				Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	139264	201690
залишкова вартість;	030	159744	210600	Неоплачений капітал	360		
первісна вартість;	031	221824	311850	Вилучений капітал	370	(3200)	(4050)
знос;	032	62080	101250	Усього за розділом I:	380	196864	280300,5
Довгострокові фінансові інвестиції:				II. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНИХ ВИТРАТ І ПЛАТЕЖІВ			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств;	040			Забезпечення виплат персоналу	400		
інші фінансові інвестиції;	045		243	Інші забезпечення	410		
Довгострокова дебіторська заборгованість	050			Цільове фінансування	420		
Відстрочені податкові активи	060			Усього за розділом II:	430		
Інші необоротні активи	070			III. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Усього за розділом I:	080	161024	212422,5	Довгострокові кредити банків	440		
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ				Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450		
Запаси:				Відстрочені податкові зобов'язання	460	5760	12960
виробничі запаси;	100	83200	101250	Інші довгострокові зобов'язання	470	87040	105300
тварини на вирощуванні та відгодівлі;	110			Усього за розділом III:	480	92800	118260
незавершене виробництво;	120	25600	25920	IV. Поточні зобов'язання			
готова продукція;	130	9600	18630	Короткострокові кредити банків	500	23040	24300
товари;	140			Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		4860
Векселі одержані	150			Векселі видані	520	39040	41310
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:				Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	36480	48600
чиста реалізаційна вартість;	160	92800	126360	Поточні зобов'язання за розрахунками:			
первісна вартість;	161	94720	128283,3	з одержаних авансів;	540		
резерв сумнівних боргів;	132	1920	1924,2				
Дебіторська заборгованість за рахунками:							
з бюджетом;	170						
за виданими авансами;	180	1920	3240				
з нарахованих доходів;	190						

із внутрішніх розрахунків	200			з бюджетом;	550	9600	13770
Інша поточна дебіторська заборгованість	210			з позабюджетних платежів;	560		
Поточні фінансові інвестиції	220	20480	37503	зі страхування;	570		
Грошові кошти та їх еквіваленти:				з плати праці;	580		
в національній валюті;	230	9600	15795	з учасниками;	590		
в іноземній валюті;	240			із внутрішніх розрахунків;	600		
Інші оборотні активи	250			Інші поточні зобов'язання	610	7680	9720
Усього за розділом II:	260	243200	328698	Усього за розділом IV:	620	115840	142560
III. ВИТРАТИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	270			V. ДОХОДИ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	630		
Баланс	280	404224	541120,5	Баланс	640	404224	541120,5

Завдання 27. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. На основі вихідних показників, наведених в табл. 3, визначити рівень інтелектуальної безпеки підприємства ТОВ «Старт», зробити висновок щодо його зміни за 3 останні роки і обґрунтувати шляхи підвищення.

Таблиця 3

Показники для визначення рівня інтелектуальної безпеки ТОВ «Старт»

Показники	Значущість показників	Значення показника			
		нормативне	фактичне		
			1-й рік	2-й рік	3-й рік
1. Частка працівників з високою кваліфікацією, %	0,15	4,0	5,3	6,0	6,7
2. Рівень підвищення кваліфікації кадрів, %	0,25	10,0	8,8	9,4	9,8
3. Плинність працівників з високою кваліфікацією, %	0,15	5,5	8,0	7,1	5,5
4. Частка працівників з вищою освітою, %	0,2	22,0	27,1	26,4	22,0
5. Рівень винахідницької (раціоналізаторської) активності, од./особу	0,25	0,1	0,15	0,14	0,12

Завдання 28. Розв'яжіть задачу та прокоментуйте отримані результати. На основі даних господарської діяльності ТОВ «Нива», наведених в табл. 4, спрогнозувати за допомогою моделі Е.Альтмана ймовірність банкрутства підприємства.

Таблиця 4

Окремі показники господарської діяльності ТОВ «Нива»

Показник	Сума, тис.
Виручка від реалізації продукції	1044,0
Податок на додану вартість	174,0
Валові витрати на виробництво і реалізацію продукції	791,8
Нерозподілений прибуток	215,0
Вартість оборотного капіталу	342,0
Загальна вартість активів	568,4
Позикові кошти	230,5
Статутний капітал	116,9

3. ПРИКЛАД ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ

1 АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1 Характеристика підприємства

ТОВ «ТРЕК» засновано в 1997 році та являється офіційним дилером Renault S.A.S. в Україні та розміщене за адресою: м. Харків, вул. Плеханівська 39-А.

Основні види діяльності ТОВ «ТРЕК»:

- реалізація нових автомобілів Renault та Dacia;
- гарантійне і сервісне обслуговування автомобілів Renault та Dacia;
- продаж оригінальних запчастин, аксесуарів для автомобілів, автокосметики;
- здійснює надання послуг по здачі в оренду власних приміщень.

ТОВ «ТРЕК» здійснює свою діяльність згідно статуту у відповідальності з Цивільним та Господарським кодексом України, Законами України «Про господарські товариства», «Про власність», «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Товариство створено з метою задоволення потреб юридичних та фізичних осіб у продукції виробничо-технічного призначення та товарах народного споживання, наукових розробках та послугах, просування найновіших технологій, обладнання, продукції, сировини, комплектуючих і інструменту на українських та закордонні ринки, інвестування фінансових коштів у розвиток різних галузей економіки у відповідності з законодавством України.

Товариство бере участь у цивільному, торговельному обороті з метою отримання прибутку і розподілення його поміж Учасниками Товариства згідно з вимогами діючого законодавства та на умовах, що містяться у засновницьких документах.

Товариство може займатися всіма видами діяльності переліченими в статуті, у встановленому порядку, як з вітчизняними, так і з закордонними партнерами, для досягнення поставленої мети, згідно законодавчою базою України.

Товариство набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації. Товариство має печатку, штамп зі своїм найменуванням, бланки, товарний знак та інші атрибути.

Товариство може набувати майнових та особистих немайнових прав, вступати в зобов'язання, виступати в суді, арбітражному суді та третейському суді від свого імені, входити у фонди, спілки, асоціації та інші об'єднання підприємців, створювати самостійно або з іншими юридичними та фізичними особами дочірні підприємства з правами юридичної особи, акціонерні та інші види господарських товариств, філій та представництва як на території України, так і за кордоном, та наділяти їх майном. Керівництво діяльністю філії або представництв здійснюють особи, призначені зборами учасників Товариства. Керівник філії або представництва діє на підставі довіреності, отриманої від Товариства.

Товариство може відкривати поточні, розрахункові, валютні та інші рахунки у банках, а також укладати будь-які дозволені законодавством договори та інші угоди після його реєстрації. Угоди, укладені від імені Товариства до моменту реєстрації, визнаються такими, що укладені з Товариством, тільки за умови її подальшого схвалення Товариством.

Товариство користується усіма пільгами, встановленими діючим законодавством для малих підприємств.

Вищим органом Товариства є збори учасників. Вони складаються з учасників Товариства або призначених ними представників. Представники учасників можуть бути постійними або призначеними на певний строк. Учасник вправі в будь-який час змінити свого представника у зборах учасників, сповістивши про це інших учасників. Учасник Товариства вправі передати свої повноваження на зборах іншому учаснику або представникові іншого учасника Товариства. Учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному фонді.

У Товаристві створюється виконавчий орган – дирекція. Дирекцію очолює директор. Членами виконавчого органу можуть бути також і особи, які не є учасниками Товариства.

Дирекція вирішує усі питання діяльності Товариства, за винятком тих, що належать до виключної компетенції зборів учасників. Збори учасників Товариства можуть винести рішення про передачу частини повноважень, що належать їм, до компетенції дирекції.

Дирекція підзвітна зборам учасників і організує виконання їх рішень. Дирекція не вправі приймати рішення, обов'язкові для учасників Товариства. Дирекція діє від імені Товариства в межах, встановлених законодавством та установчими документами.

Дирекція має право без довіреності виконувати дії від імені Товариства. Цим правом за наказом директора також можуть бути наділені його заступники за напрямками діяльності Товариства, яких він самостійно призначає на посаду та звільняє з посади. Директор не може бути одночасно головою зборів учасників Товариства.

Прибуток Товариства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат на оплату праці. З балансового прибутку Товариства сплачуються проценти по кредитах банків, а також вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі до бюджету. Чистий прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, залишається у повному розпорядженні Товариства.

Чистий прибуток направляється на створення та поповнення фондів Товариства. Частина прибутку розподіляється поміж учасниками пропорційно часткам у статутному фонді за підсумками діяльності Товариства за рік (квартал).

Розподіл прибутку здійснюється на умовах та в терміни, що встановлюються зборами учасників.

Прибуток може виплачуватися готівкою, чеком, платіжним дорученням, поштовим переказом, акціями та іншими видами майна. Майно товариства становлять основні фонди та оборотні кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства.

Товариство є власником майна, переданого йому засновниками і учасниками у власність як вклад до статутного капіталу; продукції, виробленої Товариством в результаті господарської діяльності; одержаних доходів; іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законом. Ризик випадкової загибелі або пошкодження майна, що є власністю Товариства або передане йому в користування, несе Товариство.

Товариству надається право продавати, передавати безоплатно, обмінювати, здавати в оренду громадянам засоби виробництва та інші матеріальні цінності, за винятком тих, які відповідно до законодавчих актів України не можуть бути в їх властивості. Безоплатна передача і надання Товариством матеріальних цінностей громадянам здійснюється з дозволу зборів учасників Товариства, крім випадків, передбачених законодавством України.

Товариство має право використовувати у своїй діяльності автотранспорт, приміщення, будови, обладнання, будь – яке рухоме і нерухоме майно, яке є власністю працівників Товариства та інших приватних осіб, з виплатою їм винагороди до діючого законодавства.

Товариство здійснює оперативний та бухгалтерський обіг результатів своєї роботи, веде статистичну звітність. Порядок ведення бухгалтерського обліку та статистичної звітності визначається відповідним законодавством.

Товариство має самостійний баланс і діє на підставі повного господарського розрахунку самоокупності і самофінансування. Основним узагальнюючим показником фінансових результатів господарської діяльності Товариства є прибуток. Оподаткування Товариства здійснюється згідно діючого законодавства.

Розрахунки Товариства за своїми зобов'язаннями проводяться у безготівковому та готівковому порядку через установи банків відповідно до правил здійснення розрахункових та касових операцій, затверджуваних Національним.

Товариство самостійно планує свою діяльність і визначає перспективи розвитку виходячи з попиту на вироблювану продукцію, роботи, послуги та з необхідності забезпечення виробничого та соціального розвитку Товариства, підвищення доходів.

Відносини Товариства з іншими підприємствами, організаціями і громадянами в усіх сферах господарської діяльності здійснюються на основі договорів. Товариство вільне у виборі предмета договору, визначенні зобов'язань, будь – яких інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України.

Товариство здійснює реалізацію своєї продукції, інших матеріальних цінностей на основі прямих угод (контрактів), державного замовлення, через товарні біржі, мережу власних торгових підприємств.

Товариство самостійно визначає свою структуру і штатний розклад, які затверджуються зборами учасників. Виробничі та трудові відносини, включаючи питання найму та звільнення, режиму праці та відпочинку, оплати праці, гаранті та компенсацій, регулюються колективним договором та індивідуальними трудовими договорами (контрактами) згідно законодавства України та статуту Товариства. Умови колективного договору і індивідуальних трудових договорів (контрактів) не можуть погіршувати положення працівників порівняно з умовами, передбаченими законодавством України.

Усі працівники Товариства несуть відповідальність за збереження комерційної таємниці. Передавання, розголошення будь – якої інформації про діяльність Товариства приватно забороняється і тягне за собою юридичну та матеріальну відповідальність.

1.2 Аналіз фінансових показників діяльності підприємства

Показники діяльності підприємства та їх зміни за 2009 – 2010 роки відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні показники діяльності підприємства ТОВ «ТРЕК»

Показники	2009 рік	2010 рік	Абс.зміна	Темп росту%
Обсяг виробництва продукції (надання послуг), тис.грн	34188,9	38809,6	4620,7	114,0
у т.ч. по основним видам				
продаж автомобілів, т.грн	25641,	29107,2	3465,6	113,9
сервісне обслуговування, т.грн	6837,8	7762,0	924,2	113,7

продаж авто аксесуарів, т.грн	1709,5	1940,5	231,0	113,9
Собівартість. реалізації продукції, т.грн	23572,4	27597,3	4024,9	117,0
Адміністративні витрати, т.грн	1570,0	1620,0	50,0	104,0
Чистий прибуток(збиток),т.грн	22,7	(783,4)	-806,1	-
Середньооблікова чисельність працівників, чол	77	74	-3	95,0
Фонд оплати праці ,т.грн	1833,0	2010,0	177,0	110,0
Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн	2343,0	4346,8	2003,8	186,0

З даних таблиці можна побачити, що в 2010 році підприємство працювало збитково, що пов'язано як із збільшенням усіх видів витрат, так і на зменшення попиту на автомобілі, продажем та обслуговуванням яких займається підприємство.

За даними фінансової звітності підприємства проведемо розрахунок фінансових показників, які дадуть змогу оцінити фінансовий стан підприємства.

Результати розрахунків відобразимо в таблиці 2.2, а далі спочатку порівняємо отримані значення коефіцієнтів за 2010 та 2009 роки між собою, а потім з нормативними значеннями, які вказані в таблиці для кожного виду коефіцієнтів окремо.

Таблиця 2.2 - Зведена таблиця фінансових показників підприємства

Показник	Нормативне значення	2009 рік	2010 рік	Відхилення від:	
				базового періоду	нормативу
1	2	3	4	5	6
1. Аналіз ліквідності підприємства					
1.1.Коефіцієнт покриття	>1	0,27	0,18	-0,09	Менше
1.2.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0 збільшення	0,01	0,01	0	Відповідає нормативному
2.Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства					
2.1. Коефіцієнт платоспроможності	>0,5	0,38	0,31	-0,07	Погіршення

(автономії)					
2.2. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	>0,1	-2,83	-4,67	-1,84	Погіршення
2.3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0 збільшення	-0,47	-0,58	-0,11	Погіршення
3. Аналіз ділової активності підприємства					
3.1. Коефіцієнт оборотності активів	Збільшення	2,9	4,2	1,30	Збільшення
3.2. Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	Збільшення	12,16	7,44	-4,72	Погіршення
3.3. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Збільшення	9,56	12,43	2,87	Збільшення
4. Аналіз рентабельності підприємства					
4.1. Коефіцієнт рентабельності активів	>0 збільшення	0,004	-0,11	-0,114	Погіршення
4.2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	>0збільшення	0,008	-0,3	-0,308	Погіршення
4.3. Коефіцієнт рентабельності діяльності	>0 збільшення	0,0008	-2,32	-2,3208	Погіршення

Як видно з даних таблиці майже всі показники не відповідають нормативним значенням, а навіть якщо і відповідають (як, наприклад, коефіцієнт абсолютної ліквідності), то не показують позитивної динаміки. Позитивними можна вважати лише такі показники ділової активності як коефіцієнт оборотності активів та оборотності власного капіталу, а значення показників рентабельності – негативне, тому що в 2010 році підприємство працювало збитково.

1.3 Аналіз економічної безпеки на підприємстві

Система економічної безпеки кожного підприємства цілком індивідуальна. Її повнота та дієвість залежать від існуючої в державі законодавчої бази, від обсягу матеріально-технічних та фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств, від розуміння кожним з працівників важливості забезпечення безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств.

Надійний захист економічної безпеки підприємства можливий лише при комплексному та системному підході до її організації. Тому в економіці має місце таке поняття як система економічної безпеки підприємства.

Система економічної безпеки підприємства - це комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних и пропагандистських заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Побудова системи економічної безпеки **ТОВ «ТРЕК»** здійснюється на основі дотримання таких принципів:

- законності;
- прав і свобод громадян;
- централізованого керівництва;
- компетентності;
- конфіденційності;
- комплексного застосування ресурсів та коштів;
- самостійності і відповідальності за забезпечення економічної безпеки підприємства;
- передової матеріально-технічної оснащеності;
- корпоративної етики;
- координації та взаємодії з органами влади та керівництва.

Кожне підприємство, хоч і представляє собою самостійну господарюючу одиницю, одночасно є елементом економічних систем більш високого рівня – певної

галузі чи усій державі в цілому. Тому економічна безпека підприємства не може розглядатися без вивчення умов, в яких воно функціонує.

Економічна безпека підприємства (фірми, організації) — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

До основних завдань системи економічної безпеки ТОВ «ТРЕК» належать:

- захист законних прав і інтересів підприємства і його співробітників;
- збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку обстановки;
- вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу;
- виявлення, попередження і припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеці;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей;
- отримання необхідної інформації для розроблення найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності компанії;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності і окремих осіб з протиправними намірами;
- протидія технічному проникненню в злочинних цілях;

- захист співробітників підприємства від насильницьких посягань;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей, складаючих комерційну таємницю підприємства;
- фізична і технічна охорона будівель, споруд, території і транспортних засобів;
- формування серед населення і ділових партнерів сприятливої думки про підприємство, сприяючої реалізації планів економічної діяльності і статутних цілей;
- контроль за ефективністю функціонування системи безпеки, вдосконалення її елементів.

Отже, економічна безпека підприємництва являє собою універсальну категорію, що відбиває захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином. Зміст даного поняття містить у собі систему засобів, що забезпечують конкурентостійкість і економічну стабільність підприємства а також сприяють підвищенню рівня добробуту робітників і тільки за здійснення в необхідному обсязі зазначених дій можна буде досягти належного рівня економічної безпеки підприємства.

2 АНАЛІЗ ЗАГРОЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Теоретичні основи стосовно економічної безпеки підприємства

Економічна безпека підприємства — це захищеність його діяльності від негативних впливів внутрішнього і зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різні варіанти погроз.

Головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуроутворюючих елементів і загальної схеми організації економічної безпеки. Типову структуру функціональних складових економічної безпеки з коротким описом їхньої сутності. Загальна схема процесу організації економічної безпеки включає такі дії (заходи), що здійснюються послідовно або одночасно:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав, інформації, технології та устаткування);
- загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства (організації);
- загальнотактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства (організації);
- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки;
- загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки.

Тільки за здійснення в необхідному обсязі зазначених дій (заходів) можна буде досягти належного рівня економічної безпеки підприємства.

2.2 Аналіз загроз, що впливають на стабільну діяльність підприємства

2.2.1 Вплив зовнішнього і внутрішнього середовища на діяльність підприємства

Проведений аналіз стану безпеки підприємницької діяльності фахівцями Росії, України та інших країн СНД показує, що основним завданням сил безпеки є виявлення, протидія та нейтралізація загроз безпеці такої діяльності. Вирізняють внутрішні та зовнішні загрози в економічній безпеці.

До зовнішніх погроз і дестабілізуючих чинників можна віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, фірм і приватних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, раніше звільнених за різну провину співробітників підприємства, а також правопорушення з боку корумпованих елементів з числа представників контролюючих і правоохоронних органів.

Зовнішнє середовище складається з:

- мікросередовища, утвореного силами, що безпосередньо стосуються самого підприємства та його можливості щодо задоволення потреб споживачів, тобто постачальниками, посередниками, конкурентами, контактними аудиторіями, власне споживачами;
- макросередовища, утвореного силами, не підконтрольними підприємству (демографічні, економічні, правові, природні, науково-технічні фактори та фактори культурного оточення).

До внутрішніх погроз і дестабілізуючих факторів відносяться дії або бездіяльність (у тому числі навмисні і ненавмисні) співробітників підприємства, які суперечать інтересам його комерційної діяльності, наслідком яких можуть бути завдання економічного збитків компанії, витік або втрата інформаційних ресурсів (у тому числі відомостей, які становлять комерційну таємницю і/або конфіденційну інформацію), підрив її ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у взаєминах з реальними і потенційними партнерами (аж до втрати важливих контрактів), конфліктних ситуацій із представниками кримінального середовища, конкурентами, що контролюють і правоохоронними органами, виробничий травматизм або загибель персоналу тощо.

Таблиця 2.1 – Аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на господарську діяльність підприємства

Фактори	Вага впливу (-5...0...+5)	Ступінь впливу (-10...0...+10)	Сумарний вплив
1	2	3	4
Зовнішні фактори			
1. Зміни законодавства пов'язані з оптовою торгівлею	+2	+3	-6
2. Митна політика держави	+2	+4	+8
3. Співпраця з іншими компаніями	+4	+7	+28
4. Спроби промислового шпигунства з боку фірм-конкурентів	+3	+6	-18
5. Зміна тенденцій попиту / моди	+3	+5	-15

6. Сезонний спад	+1	+6	-6
7. Рівень розвитку конкурентних відносин	+3	+6	-18
8. Зміна потреб і смаку покупців	+2	+4	-8
9. Імідж підприємства на міжнародному ринку	+4	+8	+32
10. Коливання курсів валют	+2	+4	-8
11. Відношення держави до власності	+2	+4	-8
12. Самовдосконалення серед конкуруючих фірм	+3	+8	+24
Внутрішні фактори			
1. Наявність стабільних лояльних партнерів	+4	+8	+32
2. Слабкий імідж продукції	+2	-5	-10
3. Хороша репутація у клієнтів	+5	+9	+45
4. Акції, презентації, знижки	+5	+10	+50
5. Дуже вузька асортиментна лінійка послуг та товарів	-3	-8	-24
6. Згуртований колектив	+4	+9	+45
7. Підвищення кваліфікації персоналу	+3	+7	+21
8. Збільшення торгових марок ТОВ «ТРЕК»	+5	+10	+50
9. Нездатність фінансувати необхідні зміни в бізнесі	+3	-6	-18
10. Правильно обраний стиль керівництва підприємством	+3	+6	+18
11. Недотримання договірних зобов'язань	+3	-7	-21
12. Зростання цін на сервісне обслуговування	+5	+10	+50

Аналіз таблиці 2.1 дозволяє зробити наступні висновки:

Найбільший позитивний вплив на господарську діяльність ТОВ «ТРЕК» серед зовнішніх факторів мають такі:

- митна політика держави;
- співпраця з іншими компаніями;
- імідж підприємства на міжнародному ринку;

- самовдосконалення серед конкуруючих фірм.

Найбільш негативний вплив мають такі зовнішні фактори:

- спроби промислового шпигунства з боку фірм-конкурентів;
- зміна тенденцій попиту / моди;
- рівень розвитку конкурентних відносин.

Найбільший позитивний вплив мають наступні внутрішні фактори:

- хороша репутація у клієнтів;
- акції, презентації, знижки;
- збільшення торгових марок ТОВ «ТРЕК»;
- зростання цін на сервісне обслуговування.

А найбільший негативний вплив становлять наступні внутрішні фактори:

- недотримання договірних зобов'язань;
- дуже вузька асортиментна лінійка послуг та товарів.

4. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Текст контрольної роботи повинен включати:

- 1) Теоретичне питання, яке розглядається за наступною схемою:
 - вступ (обґрунтування актуальності питання; зв'язок з сучасним економічним станом в нашій країні; ступінь розробки питання у літературі);
 - 2-3 розділи, що розкривають основний зміст досліджуваного питання;
 - висновки (головні висновки з аналізу, проведеного в роботі);
 - перелік літератури.
- 2) Відповіді на тести:
 - в тестах треба із запропонованих відповідей вибрати одну вірну й написати її.
- 3) Розв'язання задачі повинно мати таку послідовність:
 - умова задачі;
 - рішення задачі;
 - висновки до вирішеної задачі.
- 4) Теоретичне питання прикладного характеру розглядається в контексті організації системи економічної безпеки на підприємстві. Питання розглядається за схемою:

- вступ (обґрунтування актуальності питання; зв'язок з сучасним економічним станом в нашій країні; ступінь розробки теми роботи у літературі);
- 2-3 розділи, що розкривають основний зміст досліджуваної теми;
- висновки (головні висновки з аналізу, проведеного в роботі);
- перелік літератури.

За формою переказу матеріалу необхідно керуватися методичними вказівками у написанні контрольних робіт для студентів заочної форми навчання.

Вимоги до оформлення контрольної роботи:

- обов'язкова наявність змісту;
- усі приведені в тексті малюнки, таблиці, схеми (діаграми) повинні бути пронумеровані та мати заголовок;
- в разі цитування та використання цифрового матеріалу необхідно посилатися на джерело;
- список літератури повинен бути оформлений в алфавітному порядку.

В цілому при оформленні контрольної роботи необхідно дотримуватись вимог стандарту вищого навчального закладу "Система організації навчального процесу. Текстова і графічна документація" [29].

Необхідно мати на увазі, що недотримання перелічених вище вимог до змісту та оформленню контрольної роботи веде до зниження оцінки.

Вибір теми контрольної роботи здійснюється за порядковим номером прізвища студента у списку групи по навчальному журналу.

Варіант контрольної роботи	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Номер прізвища по журналу	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45

Практична бальна оцінка виконання студентом контрольної роботи з одного залікового модуля

Вид роботи	Кількість балів по контрольній роботі
- правильна письмова відповідь на питання	10
- правильна відповідь на один тест	1
- правильне рішення задачі	10
- правильна письмова відповідь на питання	10
Разом правильно виконана контрольна робота	40

Таким чином, бальна оцінка контрольної роботи може складати 40 балів.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Берлач А. І. Безпека бізнесу : [навч. посіб.] / Берлач А. І. – К. : Університет «Україна», 2007. – 280 с.
2. Гапоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / Гапоненко В. Ф., Беспалько А. А., Власков А. С. – М. : Изд-во «Ось-89», 2007. – 208 с.
3. Грунин О. Экономическая безопасность организации / Грунин О., Грунин С. — СПб. : Питер, 2002. — 160 с.
4. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства: [навч. посіб.] / Донець Л. І., Ващенко Н. В. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
5. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / [В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
6. Зацеркляний М. М. Основи економічної безпеки: [навч. посіб.] / Зацеркляний М. М., Мельников О. Ф. – К. : КНТ, 2009. – 337 с.
7. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізми забезпечення: [монографія] / Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
8. Мак-Мак В. П. Служба безопасности предприятия (организационно-управленческие и правовые аспекты деятельности) / В. П. Мак-Мак – М. : Мир безопасности, 1999. - 160 с.
9. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: [монографія] / Реверчук Н. Й. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.
10. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства: [учеб. пособие] / Соснин А. С., Прыгунов П. Я. – К. : Изд-во Европ. ун-та, 2004. – 357 с.
11. Шарый Л. Д. Безопасность предпринимательской деятельности: [учебник] / Шарый Л. Д., Родачин В. М., Сошников А. П. ; под общ. ред. д.ф.н. Шарый Л. Д. – М. : Изд-во «ВК», 2005. – 480 с.

12. Экономическая и национальная безопасность: [учебник] / [Е. А. Олейников, В. И. Видяпин, В. И. Дуженков и др.] ; под ред. Е. А. Олейникова. – М. : Изд-во «Экзамен», 2004. – 768 с.
13. Экономическая и национальная безопасность: [учебник] / Под ред. д.э.н., проф. Л. П. Гончаренко. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2008. – 543 с.

Додаткова література:

1. Абдикеев Н.М., Данько Т.П., Ильжеменов С.В., Киселев А.Д. Реинжиниринг бизнес-процессов. – М.: Изд-во Ексмо, 2005. – 592 с. – (МВА).
2. Абутидзе З.С., Александровская Л.Н., Бас В.Н. Управление качеством и реинжиниринг организаций. - М: Логос, 2003. Аиткулов Т.Д. Корпоративные захваты: Слияния, поглощения, гринмэйл / Аиткулов Т.Д. – М.: Ось-89, 2007. – 246с.
4. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1995. – 326 с.
5. Ансофф И. Стратегическое управление / Пер. с англ.- М.: Экономика, 1989. - 358с.
6. Артеменко Л.П., Бебешко Д.В. Стратегічні напрямки забезпечення економічної безпеки підприємства // Проблеми системного підходу в економіці. – № 2. – 2009: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: UR http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_2/Artemenko_209.htm.
7. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К.: Національний торговельно-економічний університет, 2004. – 759 с.
8. Бармен С. Разработка правил информационной безопасности. : Пер . с англ. - М.: Издательский дом "Вильямс" , 2002. - 208с.
9. Бендигов М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития [Электронный ресурс] / М. А. Бендигов //

- Менеджмент в России и за рубежом. - 2000. - N 2. - С. 17-29. – Режим доступа до журн. : <http://www.mevriz.ru/articles/2000/2/863.html>.
- 10.Бердникова Т.Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учеб.пособие. – ИНФРА-М, 2007. – 215с.
 - 11.Березин І. Промислове шпигунство, конкурентна розвідка, бенчмаркінг й етика цивільного бізнесу / Березин І. // Практичний маркетинг. – 2005 - №101.
 - 12.Беседин А. Л. Экономическая безопасность предприятия в контексте системного подхода к решению проблемы защиты конфиденциальной информации / Беседин А. Л., Беляев В. В. // Финансы и кредит. - 2004. - № 27. - С. 63-68
 - 13.Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – Ника-Центр, 1999. - 592с.
 - 14.Бондарчук Ю. В. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи: [наук.-практ. посіб.] / Бондарчук Ю. В., Марущак А. І. – К. : Видавничий дім «Скіф», КНТ, 2008. – 372 с.
 - 15.Вечканов. Г. С. Экономическая безопасность / Вечканов. Г. С. – СПб. : Вектор, 2005. – 256 с.
 - 16.Гасанов Р. М. Промышленный шпионаж на службе монополий / Гасанов Р. М. - М. : Международные отношения,1996
 - 17.Гибсон Дж., Ильянцевич Дж. и др. Организации: поведение, структура, процессы. - М. : Инфра-М, 2000
 - 18.Гладченко Т.Н. Индикаторы экономической безопасности предпринимательской деятельности/ Т.Н.Гладченко. – Донецк:ДонГАУ «Менеджер»,2000. – С.111 – 113.
 - 19.Гончарова Э.А. Реформирование корпоративных структур в системе антикризисного управления / Гончарова Э.А. - СПб. – Изд-во С.-Петербур. гос. ун-та экономики и финансов, 2003. – 412с.
 - 20.Джордж К. Всеобщее управление качеством: Стратегии и технологии, применяемые сегодня в самых успешных компаниях TQM. – М: Виктория плюс, 2002.
 - 21.Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова // Фінанси України. – 2008. – №4. – С. 88 – 97.

- 22.Дойль П. Менеджмент: стратегия и тактика / Пер. с англ. – СПб.: Изд-во "Питер", 2005. – 560 с.
- 23.Дронов Р. Подходы к обеспечению экономической безопасности / Р.Дронов // Экономист. – 2001. – №2. – с.42 – 45.
- 24.Духов В. Е. Экономическая разведка и безопасность бизнеса / Духов В. Е. – К. : ИМСО МО Украины, НВФ «Студцентр», 1997. - 176 с.
- 25.Евдокимов Ф.И. Критерии оценки уровня экономической безопасности предприятия: Материалы международной научно – практической конференции «Проблемы обеспечения экономической безопасности» / Евдокимов Ф.И. Бородин О.А. – Донецк : РИАДонНТУ, 2001. – с.97–98.
- 26.Екологічна експертиза. Теорія і практика. – Навч. посіб. – Чернівці: Рута, 2008.
- 27.Екологічне підприємництво. Навч. посіб. - К.: Мета, 2001.
- 28.Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3793-ХІІ від 23.12.1993р. www.rada.gov.ua
- 29.Закон України « Про науково-технічну інформацію» www.rada.gov.ua
- 30.Закон України «Про власність» www.rada.gov.ua
- 31.Закон України «Про інформацію» www.rada.gov.ua
- 32.Захаров О. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності: Навч. посібник/ О.Захаров , П.Я. Пригунов – К., 2008. – 257 с.
- 33.Зеркалов Д. В. Безопасность бизнеса : в 4 кн – К. : Наук. світ, 2008.
- 34.Зинов В.Г., Лебедева Т.Я., Цыганов С.А. Инновационное развитие компании: управление интеллектуальными ресурсами: учеб.пособие / Под ред.В.Г.Зинова - М.: Издательство «Дело»АНХ, 2009
- 35.Зубок М.І. Безпека підприємницької діяльності: Нормативно – правові документи комерційного підприємства, банку/ Зубок М.І., Зубок Р.М. – К.: Істина, 2004. – 144с.
- 36.Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к ее оценке // Актуальные проблемы экономики. – 2003. –№ 3. – С. 12–19.

- 37.Івченко О. Промислове (економічне) шпигунство : конкурентна розвідка й контррозвідка / Івченко О. // Юридический журнал. – 2003. - №7
- 38.Ілляшенко С. М. Економічний ризик: [навч. посіб.] / Ілляшенко С. М. – [2-ге вид., доп і перероб]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
- 39.Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко – правовий аспект: Навчальний посібник / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.
- 40.Карлоф Б. Деловая стратегия. Ред..В.А.Приписнов.-М.: Экономика, 1991
- 41.Карлоф Б., Седеберг С. Вызов лидеров. – М.: Дело, 1998
- 42.Кеворков В., Кеворков Д. Маркетинг. Регламент бизнес-процесса. – М: РИП-холдинг, 2003
- 43.Кириллов Н. П. Безопасность предпринимательской деятельности в современной России: [учеб. пособие] / Кириллов Н. П. – М. : ООО «Издательство «Элит», 2008. – 408 с.
- 44.Кодекс України про працю. www.rada.gov.ua
- 45.Котлер Ф. Маркетинг. Менеджмент / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 1999. – 896 с.
- 46.Котлер Ф. Управление маркетингом / Сокр .пер. с англ. – М.: Экономика, 1990. – 224С.
- 47.Круглова Н. Ю., Круглов М. И. Стратегический менеджмент / Круглова Н. Ю. - М.: РДЛ, 2003. - 464 с.
- 48.Кузнецов О.О. Захист інформації та економічна безпека підприємства –Х., ХНЕК, 2008
- 49.Куркін М.В., Понікаров В.Д., Назаренко Д.В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств : Навч. пос.- Х.: ФОП Павленко О.Г. ВД «ІНЖЕК», 2010
- 50.Лафта Дж. Эффективность управления организацией.-М.: РДЛ,1999
- 51.Леонова Г. Г. Досвід моделювання економічної безпеки зарубіжних підприємств / Леонова Г. Г., Озаріна О. В – [http:// www.rusnauka.com](http://www.rusnauka.com)
- 52.Лойко Д. Промислове шпигунство : навч. посіб. / Лойко Д. – Донецьк, 2008
- 53.Методи збору, обробки та захисту комерційної інформації Навч.пос. - Рівне, Рівненський інститут слов'янознавства КСУ, 2002

54. Мильнер Б.З. Теория организаций. -М. : Инфра-М, 1998
55. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : Монографія / [Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.; За ред. Гейця В.М]. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
56. Одинцов А. А. Защита предпринимательства (экономическая и информационная безопасность): [учеб. пособие] / Одинцов А. А. – М. : Междунар. отношения, 2003. – 328 с.
57. Паризька конвенція www.fips.ru
58. Понікаров В.Д., Єрмоленко О.О., Медведєв І.А. Авторські права та інтелектуальна власність. Підр.- Х., ВД «ІНЖЕК», 2008
59. Постанова КМУ від 9 серпня 1993 р. № 611 “Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці”. www.rada.gov.ua
60. Принципи корпоративного управління України – К.: ДКЦПФР, 2004. – 36 с.
61. Проблеми управління економічною безпекою суб’єктів господарювання: Монографія / [Кириченко О.А., Сідак В.С. та ін.] – К.: Університет «Крок», 2008. – 403 с.
62. Райс-Джонстон У. Тактический менеджмент / Пер. с англ. под ред. Л. Н. Ковалик. – СПб.: Питер, 2003. – 448с.
63. Реверчук Н. Й. Зарубіжний досвід організації управління економічною безпекою підприємництва і Україна / Реверчук Н.Й. // Ринкова трансформація економіки України: теорія, практика, перспективи: Матеріали міжн. наук.-практ. конференції. – Львів, ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – С. 228.
64. Реверчук Н.Й. Аналіз та діагностика економічної безпеки фірми // Економічна безпека України: Внутрішні та зовнішні чинники: Навч. посібник / За ред. д – ра і. н., проф. Я.Й.Малика. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – С. 54 – 108.
65. Реверчук Н.Й. Зовнішні чинники економічної безпеки в Україні // Трансформація економічної системи в Україні: Зб. наук. пр. / За ред. проф. З. Г. Ватаманюка. – Львів: Інтереко, 2000. – С. 283 – 287.
66. Реверчук Н.Й. Розвиток екологічної безпеки фірми в умовах ринкового

реформування економіки України // Науковий вісник Волинського держ. ун – ту ім. Лесі Українки. (Економічні науки). – Луцьк, 2001. – №3. – С. 193 – 196.

- 67.Реверчук Н.Й. Управління протиризиковою безпекою в малому бізнесі України // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». (Логістика). – Львів, 2003. – Вип. 469. – С. 120 – 128.
- 68.Р-Система. Введение в экономический шпионаж. – М., Бизнес-книга.- 2003. – 881с.
- 69.Стратегічні цілі і моделі ефективної діяльності підприємства : Навч. посібник для вузів / М.А.Сіроштан та ін.; Ред. С.У.Олійник. – Х: Око, 1999. – 216 с.
- 70.Стрижак О.О . Інтелектуальна власність . Навч. пос. – Х. : ХНЕУ, 2007
- 71.Стрижак О.О. Управління інтелектуальною власністю : Регіональний аспект.- Інтелектуальна власність, 2006, № 2, Стор. 23-31
- 72.Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л. Г. Зайцева. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2004. –. 383с.
- 73.Турило А.М., Капітула С.В.. Методика оцінки виробничої безпеки підприємства//Актуальні проблеми економіки. - №3 – С. 138-140.
- 74.Хома І.Б. Формування системно – комплексного підходу в оцінці рівня економічної безпеки підприємства // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління. – 2008. – № 611.
- 75.Цивільний кодекс України www.rada.gov.ua
- 76.Швиданенко Г. О. Бізнес-діагностика підприємства: [навч. посіб.] / Швиданенко Г. О., Дмитренко А. І., Олексюк О. І. – К. : КНЕУ, 2008. – 344 с.